

Informace pro veřejnost: má Česká republika výjimku z obsahu olova v pitné vodě?

V posledním týdnu jsme zaznamenali neobvyklou kumulaci dotazů, zda je pravda, že Česká republika má výjimku z plnění evropské směrnice pro jakost vody určené pro lidskou spotřebu (pitnou vodu) v ukazateli olovo? Protože to pravda není, považujeme za užitečné veřejnost informovat podrobněji o této problematice.

Když Česká republika přistupovala k Evropské unii, vyjednala na základě reálného zhodnocení situace a možností v některých oblastech přechodné období pro plnění některých evropských směrnic. Z oblasti životního prostředí (vody) lze jako příklad uvést přechodné období pro plnění směrnice 91/271/EHS o čištění městských odpadních vod (jedná se o přechodné období pro praktickou implementaci požadavku na výstavbu čistíren odpadních vod u obcí kategorie 2000 až 10 000 ekvivalentních obyvatel). V žádném případě však nebylo žádné přechodné období vyjednáno pro plnění směrnice Rady 98/83/ES o jakosti vody určené pro lidskou spotřebu (pitné vody). Tuto skutečnost si lze snadno ověřit jak u ministerstva životního prostředí (které vyjednávání pro oblast životního prostředí, kam spadá i zmíněná směrnice 98/83/ES, s Evropskou komisí vedlo), tak u ministerstva zdravotnictví (které má za plnění směrnice gesci) nebo v kterémkoli z Eurocenter, která byla zřízena ve všech krajských městech, aby informovala českou veřejnost o tématech Evropské unie (<http://www.euroskop.cz>).

Pro Českou republiku tedy nejen že platí naprosto stejné požadavky (na pitnou vodu) směrnice 98/83/ES jako pro jiné členské státy, ale naše republika navíc využila možnosti dané touto směrnicí a stanovila si požadavky na jakost vody přísnější – tím, že mezi povinně sledované ukazatele zařadila další ukazatele (např. berylium, mikrocystin, chloritany, volný chlor, ozon, vápník, hořčík, stříbro, mikroskopický obraz a počty kolonií při 36°C) nebo pro některé ukazatele směrnice stanovila přísnější limitní hodnotu (např. pro měď, celkový organický uhlík, chemickou spotřebu kyslíku, chloroform či chloridy). To si každý může ověřit porovnáním směrnice 98/83/ES (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31998L0083:EN:NOT>) s českou Vyhláškou Ministerstva zdravotnictví č. 252/2004 Sb., kterou se stanoví hygienické požadavky na pitnou a teplou vodu a četnost a rozsah kontroly pitné vody, ve znění vyhlášek č. 187/2005 Sb. a č. 293/2006 Sb. (<http://www.mvcr.cz/clanek/sbirka-zakonu-stejnopisy-sbirky-zakonu.aspx>).

A jak je to s tím olovem? Na základě doporučení Světové zdravotnické organizace z roku 1993 zpřísnila směrnice Rady č. 98/83/ES limit pro obsah olova v pitné vodě (v předchozí směrnici Rady č. 80/778/EHS byl limit 50 µg/l) na 10 µg/l. Protože ale pro většinu¹ zemí EU si plošné splnění tohoto požadavku vyžádá různá opatření náročná finančně, organizačně i časově, stanovila směrnice pro období 25.12.2003 – 24.12.2013 dočasný² (přechodný limit) 25 µg/l, který se od 25.12.2013 dále zpřísní na oněch cílových 10 µg/l. Tento požadavek platí stejně pro všechny státy EU.

¹ Jednou z mála zemí EU, které nemají s olovem žádné problémy, je např. Finsko, protože se tam olovené rozvody pitné vody nikdy nepoužívaly.

² Podobně to směrnice udělala i pro bromičnany a trohalogenmethany, i když tam bylo přechodné období kratší.

Hlavním či jediným zdrojem olova v pitné vodě jsou staré olovené domovní rozvody pitné vody, popř. domovní přípojky. V České republice se odhaduje, že méně než 5 % objektů má dosud olovené domovní rozvody. Tento odhad vychází ze skutečnosti, že v roce 2001 bylo v ČR 25 % bytů postavených před rokem 1946, ale u mnoha objektů došlo již k výměně vnitřních rozvodů buď v souvislosti s výměnou elektrického napětí (v období 1960-1990) nebo kompletní rekonstrukcí po roce 1990.

V období od roku 1994 do roku 2006 bylo v ČR zkontrolováno 39.698³ vzorků pitné vody na obsah olova. Počet vzorků s koncentrací pod mezí detekce byl 31.621; počet vzorků s koncentrací olova mezi mezí detekce a 25 µg/l byl 7.732; počet vzorků s koncentracemi olova vyššími než 25 µg/l byl 347. Pokud se na výsledky monitorování podíváme z hlediska přísnějších požadavků, které budou platit od roku 2013 (10 µg/l), pak počet vzorků s koncentracemi olova vyššími než 10 µg/l byl 1.292. Přehled dat je uveden v tabulce.

Tabulka . Výskyt olova (Pb) v pitné vodě v ČR v letech 1994 až 2006: nálezy pod mezí detekce (LoD) a porovnání s limitní hodnotou 25 a 10 µg/l.

Počet vzorků	39.698
Počet vzorků (%) s koncentrací pod mezí detekce	31.621 (79,65 %)
Počet vzorků (%) s koncentrací Pb (LoD ≤ Pb ≤ 25 µg/l)	7.732 (19,48 %)
Počet vzorků (%) s koncentrací Pb (LoD ≤ Pb ≤ 10 µg/l)	6.785 (17,1 %)
Počet vzorků s koncentracemi Pb vyššími než 25 µg/l	347 (0,87 %)
Počet vzorků s koncentracemi Pb vyššími než 10 µg/l	1.292 (3,25 %)

Výsledky za jednotlivé roky (od roku 1996) a za rok 2007 lze nalézt v každoročních podrobných zprávách o jakosti pitné vody z veřejného zásobování v celé České republice, které každá rok zveřejňuje Státní zdravotní ústav (<http://www.szu.cz/tema/zivotni-prostredi/monitoring-pitne-vody>). Podrobnější informace k tématu olovo a pitná voda lze nalézt např. v nedávném souborném článku otištěném v časopise *Vodní hospodářství*⁴.

Různé země volí různé postupy a strategie, jak snižovat expozici olovu z pitné vody a plnit přísnější požadavky na jeho obsah ve vodě. Zatímco např. Velká Británie zvolila postup snižování plumbosolvence pomocí centrální úpravy (stabilizace) vody pomocí dávkování fosfátů, jiné země včetně ČR volí spíše cestu postupné výměny olovených materiálů. Vedle iniciativ jednotlivých vodárenských společností zaměřených na výměnu olovených přípojek, existuje i národní program na podporu výměny oloveného potrubí vnitřních vodovodů, který podle implementačního plánu směrnice 98/83/ES realizuje Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR). „Podpůrný program na odstranění olovených rozvodů pitné vody v nemovitostech (stavebách pro bydlení)“ byl zahájen v roce 2004, měl by trvat do roku 2013 a ročně má být na jeho realizaci vyčleněna částka asi 20 milionů Kč. Aktuální program na rok 2009 byl vyhlášen 28.11.2008, lhůta pro doručení žádosti začíná běžet dnem 1.12.2008 a končí 4.3.2009. Podmínky pro udělení dotace a další informace lze nalézt na webovských stránkách MMR v sekci Programy/Dotace (<http://www.mmr.cz/podpora-oprav-domovnich-olovenych-rozvodu-pro-rok-2009>).

³ Ve skutečnosti bylo vzorků mnohem více, ale tento počet se dostal do centrální databáze. V letech 1994 až 2004 byly do centrální databáze vkládány jen výsledky rozborů vody z 30-35 měst nebo okresů.

⁴ Kožíšek F., Nešpůrková L., Gari D.W., Pomykačová I., Tomášková H., Němcová V. (2008). Olovo a pitná voda: situace v České republice. *Vodní hospodářství*, 58(1): 1-4.

Pokud máte olověné potrubí ve Vašem domě a chystáte se k jeho výměně (nebo pokud nejste schopni výměnu realizovat), doporučujeme do doby výměny potrubí preventivně dodržovat následující jednoduché opatření. Vzhledem k tomu, že obsah olova se zvyšuje během stagnace vody v potrubí a jeho obsah tedy bývá nejvyšší ráno a nejnižší (až nezjistitelný) v době nejvyšší spotřeby vody, což je obvykle v časném dopoledni a pak pozdě odpoledne a večer, doporučujeme vodu používat k pitným účelům a na vaření po odtočení. Například pro ranní nápoje raději použijte vodu natočenou večer do nádob a přes noc uchovanou v ledničce nebo přednostně proveďte ranní hygienu a po umytí a spláchnutí WC teprve vezměte vodu na kávu nebo čaj. Pro malé děti a těhotné ženy je vhodné v těchto případech k pití používat např. i vodu balenou.

Přítomnost olověného potrubí nemusí nutně znamenat, že ve vodě se olovo nachází, protože na mnoha místech – v závislosti na kvalitě místní vody – je vnitřní povrch potrubí pokryt vrstvičkou uhličitanu vápenatého (vodního kamene), takže voda s olověnou trubkou není vůbec v kontaktu. I v takovém případě se však doporučuje potrubí v budoucnu vyměnit, protože se může kvalita dodávané vody trochu změnit nebo se mechanickými otřesy vrstva uhličitanu někde narušit. Situaci si lze, v případě zájmu, ověřit rozbořem vody. Státní zdravotní ústav navrhl na žádost MMR speciální metodiku, která spočívá v odběrech po stagnaci a během dne a která byla do loňského roku používána ke stanovení priorit pro dotace. V této metodice jsou vyškoleny a provádějí ji všechny krajské zdravotní ústavy. Tuto metodiku lze i použít, pokud nemáte jistotu, zda v domě olověné potrubí máte či nikoliv.

Je otázkou, kdo a proč šíří tyto lživé informace o „české výjimce“.

MUDr. František Kožíšek, CSc.
Státní zdravotní ústav – NRC pro pitnou vodu
5.2.2009